

W dniu 23.01.2012 r. ks. dr hab. Andrzej Muszala wygłosił dla studentów UTW UP JP II w Krakowie wykład pt. **"Czy embrion jest osobą ludzką?"**

Szybki rozwój nauk biomedycznych i postęp techniczny oraz wynalezienie nowych technologii w ostatnich czasach spowodowało pojawienie się szeregu problemów etycznych związanych z ingerencją medycyny i nauki w prenatalne życie człowieka. Jakie są granice tej ingerencji. Co wolno, a czego nie wolno robić lekarzom i naukowcom w przypadku pojawienia się nowego życia ludzkiego?

Czy należy uznać za dopuszczalne takie praktyki jak: aborcja, "in vitro", czy też inne eksperymenty na embrionach ludzkich? Między innymi, tymi problemami związanymi z początkową fazą życia ludzkiego zajmuje się bioetyka chrześcijańska. Właściwe rozwiązanie tych problemów ma związek ze znalezieniem prawidłowej odpowiedzi na pytanie: Czy embrion ludzki jest osobą ludzką? Czyli wiąże się z prawidłowym określeniem statusu embrionu ludzkiego. Właśnie ten temat: "Antropologiczny status embrionu ludzkiego" został szeroko omówiony przez Księdza Profesora A. Muszałę.

Przytoczę teraz niektóre z omawianych zagadnień, ze szczególnym podkreśleniem stanowiska Kościoła w tej sprawie.

Istnieją różne teorie na temat człowieczeństwa embrionu ludzkiego. Jedne stoją na stanowisku, że embrion posiada człowieczeństwo od samego początku swojego życia:

- Człowieczeństwo od początku.
- Teorie człowieczeństwa równoczesnego.
- Animacja równoczesna.

Inne natomiast uważają, że nie mamy do czynienia z człowieczeństwem od samego początku życia embrionu:

- Człowieczeństwo w późniejszym momencie.
- Teorie człowieczeństwa opóźnionego.
- Animacja opóźniona (sukcesywna).

Ad. Teoria człowieczeństwa równoczesnego.

Argumenty za osobowym statusem embrionu ludzkiego :

1. Argument przynależności gatunkowej.
2. Argument ciągłości rozwojowej.
3. Argument tożsamości.
4. Argument potencjalności.

Ad.1. Jest to tzw. kryterium genetyczne według, którego embrion nie jest jedynie jednym z wielu typów tkanek, częścią organizmu matki, "pasożytem" czy "wirusem" lecz embrion jest samoorganizującą się istotą należącą do gatunku *homo sapiens*. (*Quo generatum ab homine homo est* (Tertulian)). Embrion posiada typowo ludzki garnitur chromosomowy oraz oryginalny, odmienny w stosunku do matki genotyp (kryterium genetyczne).

Ad.2. Argument ciągłości rozwojowej stwierdza, że proces zapłodnienia rozpoczyna ciągły cykl rozwojowy, w trakcie którego następuje wprawdzie szereg istotnych przemian, jednak nie sposób wykazać cezury, która oznaczałaby tak daleko idącą zmianę jakościową, iż można by ustanowić

różnice w statusie moralno-prawnym poszczególnych faz. Każda forma jest zakorzeniona w poprzedniej. U podstaw ciągłości leży genotyp.

Zwolennicy tej teorii to:

V.Fagone : organiczny plan od początku;

B.M.Ashley: Informacja genetyczna decyduje o samoorganizującym się organizmie ludzkim. Podstawowe organy ludzkie: jądro - dla zygoty, embrioblast - dla blastocysty; smuga neutralna - dla gastruli; zawiązki układu nerwowego - dla embrionu, mózg - dla płodu.

Ph. Caspar: istnienie tzw. "pamięci immunologicznej", trzy poziomy charakterystyczne dla istot wyższych (chemiczna, energetyczna (metaboliczna), genetyczna).

M. Hrabowska : występuje zróżnicowanie człowieka na poziomie dwóch komórek.

Juan de Dios Vial Correa : istnieje szlak rozwojowy zygoty. (Art. pt. "Embrion ludzki jako organizm (...) i jeden z nas"): "Na wcześniejszych etapach szlaki rozwojowe gamet były zasadniczo niezależne od siebie. Natychmiast po połączeniu obydwie komórki wkraczają zaś na jeden **wspólny tor rozwoju**, na którym wchodzi we wzajemne interakcje w sposób uporządkowany i przewidywalny. Skoordynowane, przewidywalne, zdeterminowane szlaki rozwojowe (...) są obecne na długo zanim ma miejsce aktywacja genomu zygoty. Poczynając od momentu zapłodnienia, zarodek człowieka wykazuje podstawową cechę żywego organizmu, którą jest z góry określony, stały, zdeterminowany szlak rozwojowy".

Ad.3. Argument tożsamości mówi, że:

- a) człowiek jest przez cały czas swojej egzystencji tą samą, tożsamą z samą sobą istotą
- b) w przypadku wczesnych stadiów rozwojowych embrionu mamy do czynienia z rozwojem całości, (a nie jedynie części) nowego organizmu, (a nie jedynie zespołu luźno powiązanych ze sobą tkanek)
- c) od początku swojej egzystencji istota ludzka pozostaje w relacji do otaczającego ją środowiska, pobierając z niego tlen, składniki pokarmowe i wodę, a wydalając produkty przemiany materii.

Ad 4. Argument potencjalności stwierdza, że embrion posiada potencjał rozwojowy, który w sprzyjających warunkach doprowadza do ujawnienia zdolności właściwych dorosłej osobie ludzkiej (abstrakcyjne myślenie, umiejętność postępowania według zasad moralnych, tworzenie kultury i wrażliwość religijna). Pojawia się wobec tego kwestia: Czy zatem embrion nie jest co najwyżej "potencjalną osobą", której nie przysługiwałby status "osoby rzeczywistej"? (Komórka jajowa i plemnik - "potencjalne osoby". Embrion ludzki - "potencjalny dorosły").

Istnieje również stanowisko mówiące o tym, że embrion ludzki **być może** jest osobą ludzką. "Nie możemy ani potwierdzić, ani zanegować z pewnością, że embrion jest osobą. Żadna z odpowiedzi nie może być klarownie przedstawiona. Z pewnością, ciało embrionu jest rzeczywistością żywą i biologicznie ludzką. Nie ma jednak żadnego środka, by stwierdzić obecność duszy rozumnej w nim oraz czy jest on animowany od poczęcia przez zasadę duchową czy też przez zwykłą zasadę życia wegetatywnego lub zwierzęcego" (Roberto Adorno).

Stanowisko Kościoła (Głos Kościoła).

Odpowiedź na pytanie: Jaki szacunek należy się embrionowi ludzkiemu, biorąc pod uwagę naturę embrionu i jego tożsamość?, znajduje się w dokumencie Kościoła, *Donum Vitae* *.

W Instrukcji *Donum Vitae I.1* czytamy: Istota ludzka powinna być szanowana - jako osoba - od pierwszej chwili swojego istnienia. Od chwili, w której jajo zostaje zapłodnione, rozpoczyna się nowe życie, które nie jest życiem ojca lub matki, lecz nowej istoty ludzkiej, która rozwija się

niezależnie od nich. Nie stałyby się ona istotą ludzką, jeśli nie byłaby nią od samego początku. Najnowsza wiedza pokazała, że istota żyjąca ma już od pierwszej chwili stałą strukturę, czyli kod genetyczny: jest człowiekiem i to człowiekiem niepodzielnym jako jednostka, wyposażonym we wszystkie właściwe sobie cechy. Od chwili zapłodnienia rozpoczyna się cudowny bieg życia każdego człowieka, którego jednak wszystkie wielkie zdolności wymagają czasu na właściwe uporządkowanie i przygotowanie się do działania.

W zygocie powstałej z zapłodnienia tworzy się już tożsamość biologiczna nowej jednostki ludzkiej. Z pewnością żaden wynik nauk doświadczalnych, wzięty sam w sobie, nie może być wystarczającym do poznania duszy rozumnej; wyniki jednak wiedzy o embrionie ludzkim dostarczają cennego wskazania dla rozumowego rozpoznania obecności osobowej, od pierwszej chwili pojawienia się życia ludzkiego: dlaczego jednostka ludzka nie byłaby ludzką osobą?. Urząd Nauczycielski Kościoła nie wypowiadał się wyraźnie na temat twierdzeń o charakterze filozoficznym, nieprzerwanie potwierdza tylko potępienie moralne jakiegokolwiek przerywania ciąży. Nauczanie to nie jest zmienione i pozostaje niezmiennie.

Owoc przekazywania życia ludzkiego od pierwszej chwili swojego istnienia, a więc od utworzenia się zygoty, wymaga bezwarunkowego szacunku, który moralnie należy się każdej istocie ludzkiej w jej integralności cielesnej i duchowej. Istota ludzka powinna być szanowana i traktowana jako osoba od chwili swojego poczęcia i dlatego od tej samej chwili należy jej przyznać prawa osoby, a wśród nich nade wszystko nienaruszalne prawo każdej niewinnej istoty ludzkiej do życia.

"Embrion powinien być traktowany jako osoba; musi on być również chroniony w swej integralności i leczony w granicach możliwych, jak każda inna istota ludzka podległa opiece lekarskiej." (DV I.1)

Kościół przeciwstawia się i osądza jako moralnie złe i niedopuszczalne takie praktyki jak:

- doświadczenia na embrionach nie w bezpośrednim celu leczniczym
- używanie embrionów uzyskanych drogą zapłodnienia w probówce (czyli przez tzw. zapłodnienie in vitro) w celach leczniczych
- niszczenie "zbędnych" embrionów
- oraz ich zamrażanie
- produkowanie ich przez "podział bliźniaczy"
- partenogenezę
- czy klonowanie,
- selekcję gamet pod kątem na przykład płci i wszelkie manipulacje na komórkach płciowych w celu uzyskania embrionów w sposób sztuczny, lub poza małżeństwem (por. DV 1. 4-6)
- "Żaden cel, nawet sam w sobie szlachetny, jak przewidywana użyteczność dla nauki, dla innych istot ludzkich lub dla społeczeństwa, nie może nigdy usprawiedliwiać doświadczenia na embrionie lub płodzie ludzkim żywym, zdolnym do przeżycia, lub też nie, w łonie matki lub poza nim. Dobrowolna zgoda, normalnie wymagana dla klinicznego doświadczenia na dorosłym, nie może być udzielona przez rodziców." (DV I.4).

(*) *Donum Vitae* - "Instrukcja o szacunku dla rodzącego się życia ludzkiego i o godności jego przekazywania. Odpowiedzi na niektóre aktualne zagadnienia", wydana przez Kongregację Nauki Wiary, w dn. 22 lutego 1987 r.

(Oprac. mgr Teresa Partyka - studentka UTW UP JPII w Krakowie)